

**САМОСТОЯТЕЛНА ИНТЕРДИСЦИПЛИ-
НАРНА ГРУПА ЗА АНАЛИЗИ И ПРОГНОЗИ
(СИГАП)**

**„НЕЖНАТА“
КОНТРАРЕВОЛЮЦИЯ
И ОТГОВОРНОСТТА
НА БЪЛГАРСКИТЕ
СОЦИАЛИСТИ**

ПОЛЕМИКА -1

Разработката е подготвена от авторски колектив в състав:

**Борислав Кирилов, Боян Киров, Васил Сивов,
Георги Т. Марков, Кирил Кертиков, Чавдар Кръстев**

март 1994 г.

София

В продължение на близо година авторите са събирали и анализирали емпиричен материал от различните сфери на обществения живот.

Основната цел на изследването бе от съществуващите факти да се извлекат тенденциите в икономическото и обществено развитие на България, да се предвидят възможните насоки и оценят естествените граници, в които то ще протича. Полагашо се внимание бе отделено на политиката като специфична дейност за оцеляване и просперитет на българската държавност.

Основният извод от проведеня анализ е, че реставрационните модели са безперспективни за страната и опитите за връщане към тях само ще похабят колосална обществена енергия. Хармонично и достойно общество може да се изгражда единствено като ПРИНЦИПНО НОВО ОБЩЕСТВО, синтезиращо всичко положително на своите предходници.

Групата е удовлетворена от обстоятелството, че някои нейни разработки са ползувани коректно от Центъра за стратегически изследвания към ВС на БСП при подготовката на проекта за Програма на БСП.

Интелектуалните продукти на СИГАП са на разположение на всеки, проявяващ интерес към тях. Те са финансирани само от авторите им.

С ъ д ъ р ж а н и е

1. Дефанзивна съпротива и предизвикано самообъркване.....	3
1.1. Как се започна и докъде се стигна	3
1.2. Какво стана?.....	9
1.3. Какво става?.....	11
2. Двете „подпартии“ и дериватите на „монолитната партия“	15
2.1. Неотшумяли препирни.....	15
2.2. Кому „Дума“ дума?.....	17
3. Тезиси за оцеляване.	19

1. ДЕФАНЗИВНА СЪПРОТИВА И ПРЕДИЗВИКАНО САМООБЪРКВАНЕ

1.1. Как се започна и докъде се стигна

Промяната в България беше започната от бившата комунистическа партия. Именно в БКП бяха хората, които десетилетия наред водеха борба срещу авторитаризма на Живков, срещу партийно-държавната върхушка и срещу деформациите на реалния социализъм.

В средата на 80-те години по същество партийната маса беше опозиция на властта, осъществявана от партийното ръководство. Опозиционните настроения доведоха до пасивна съпротива, която провали редица „почини“ и „съображения“. Но тези настроения не доведоха нито до организирана вътрешнопартийна борба, нито до отделяне на инакомислеща интелектуална среда, която да генерира алтернативни идеи и да подготви промяната. Някои от несъгласните се страхуваха от репресии, мнозина други бяха хипнотизирани от мисълта за груповщината и фракционерството като смъртоносен грях.

При пълна липса на вътрешнопартийна демокрация и произтичащата невъзможност за развитие на партията чрез усилията на нейните членове, при мощен и тотално бюрократизиран апарат, БКП към 1989 г. се оказа годна за пасивна съпротива (т.е. за опозиция) срещу тоталитаризма, но напълно неподготвена да бъде движеща сила на кардинална промяна.

Така промяната бе стартирана „отгоре“. Не толкова поради създадената в „низините“ на партията и обществото нетърпимост, и не само под влияние на общата обстановка в света. Противоречията вътре в олигархическите кръгове на БКП бяха оформили две крила: консумативно - желаещо да запази статуквото, т.е. своите „феодално-аристократични“ привилегии, и реформистко - стремящо се да превърне тези привилегии в реална икономическа власт.

Началото

Първата победа на реформистите беше постигната на юлския пленум на ЦК на БКП през 1987-ма година. С неговите решения се търсеше повишаване на ефективността на производството чрез по-пряка заинтересованост на работниците от резултатите на труда им, по-висока самостоятелност на стопанските субекти, разкрепостяване на обществените отношения чрез снемане правата и отговорностите на по-ниски равнища.

Консумативното крило на „комунистическата“ олигархия, обаче твърде бързо взе реванш. Още през декември същата година пленум на ЦК по същество ликвидира почти всичко от юлската програма. Отговорът на реформистите бе създаването на опозиционно настроените т.нар.

неформални клубове (началото на 1988 г.), които не пожелаха да оглавят широкото недоволство на масите, оправдавайки се с претекста „запазването от им репресии“. Затвореността, показната елитарност на дисидентските общества остави своя негативен отпечатък върху всички последвали до днес събития.

Проиграна беше една възможност за истинска демократична промяна - демократична по своите цели, средства и движещи сили. Останаха нереализирани обществените настроения, близки до тези на Пражката пролет - мнозинството, преобладаващата част от гражданите на НРБ бяха настроени не за борба срещу социализма, а за борба за „социализъм с човешко лице“.

Конфронтацията

Демократичната ориентация на масите и желанието им за „повече социализъм“ бяха доказани независимо от разбираемия скептицизъм. Лавинообразно се разрастваха идейните течения вътре в БКП и традиционните партии с лява ориентация - БСП и БЗНС. Но БКП не успя да поведе движението към реална демокрация. На 18.11.1989 се проведе митинг, организиран от Екогласност и Клуба за подкрепа на гласността и преустройството, чийто състав в мнозинството си членуваше в БКП (а някои от тях и досега са в БСП). Вместо да се включи в този митинг и да изведе пред хората свои лидери, да заеме естественото си място сред силите, които се борят за „демокрация и социализъм с човешко лице“ (лозунгите на митинга), десетоноемврийското БКП организира контрамитинг един ден по - рано.

Десетоноемврийското БКП не направи почти нищо по своя инициатива. Партията изглеждаше стъписана. Тя се оказа неспособна да работи в условията на такава политическа динамика. Хората, поели нейното ръководство бяха с „кабинетен“ опит и навици, а огромният партиен апарат, (по същество чиновнически, а не политически) можеше само да възпроизвежда нечии централни решения, колкото и неадекватни или противоречиви да са те. В резултат действията на партията далече не отговаряха както на потребностите на момента, така и на нагласата на членския и състав.

Пасивността на БКП травмираше нейните членове и привърженици, откъсваше ги от участие в процесите на промяна като организирана сила. Това позволи да бъде изкуствено очертана конфронтационната линия в българското общество - тя мина между „обременените с вина, теглещи назад и пречещи на демократичните промени“ комунисти и „кристално чистите, пълни със светли младежки пориви“ демократи.

Ситуацията беше използвана достатъчно манипулативно от новосъздадения СДС. Тръгнал като демократично обединение на радикално настроени реформатори (ако не с усилията, то поне с благословията на висшия ешелон на БКП), този съюз лесно стана жертва на антикомунистически, реваншистки и реставраторски тенденции. Изолирайки и постепенно отхвърляйки комунистите, а след това - и демократите с леви убеждения, усилията му бяха насочени към дискредитиране самата същност на социализма, към опошляването му в съзнанието на народа. За целта трябваше да бъде дискредитирана не „комунистическата“ олигархия, а самата БКП (по - късно БСП.)

Партията - борба и промени

14-тият конгрес на БКП, изцяло подготвен от апарата на „десетоноемврийците“, показва дълбоки противоречия между реформистите от върхушката и настроението на мнозинството. По

същество конгресът осъди политиката на консумативното крило и набеляза бъдещия конфликт на реформистите с партиините и народни маси по най-съществените проблеми на прехода. За съжаление, конгресът не успя да преодолее издигането на власт и освобождаването с благодарности на компрометирани и непопулярни личности. Клановата обвързаност на „десетоноемврийците“ мотивира борбата им (включително с груб натиск и манипулиране на делегатите, довели до напускане на заседанията) срещу категоричния стремеж на конгреса за раздяла не само с тоталитаризма като система, но и с опозорилите партията лица. Много от тях до днес са в БСП и продължават да формират политиката и в качеството на „експерти“, „сътрудници“, „активисти“ и др. подобни.

Провалени бяха много опити на преден план да бъдат изведени кадрите, борили се дълги години за демократизиране на партията и обществото. Някои от тях бяха отстранени с всички възможни средства от активна дейност в партията и политиката. Демонстративно беше нежеланието на партийното ръководство да бъдат персонифицирани (извън митичното обкръжение на Г. Живков) виновниците за всички „деформации и извращения“, за излъганото доверие на хората, за поруганите им надежди и идеали. Усилията бяха насочени към безпринципно, но твърде енергично боричкане за власт вътре в партията. В същото време върхушката на БКП продължи да не търси и да не приема мнение от своята интелигенция, която искрено желаше да помогне. В резултат на това много интелектуалци и специалисти напуснаха партията. Част от тях преминаха в други формации с надеждата, че най-после ще бъдат чути. Други се затвориха в себе си с горчиво чувство за ненужност. Този процес стартира от конгреса и доведе до драстично „стопяване“ на интелектуалния ресурс на партията. Резултатът от него вече даде редица негативни следствия и ще продължи да тежи на политическия живот в страната.

Независимо от противоречивите резултати, XIV конгрес изигра определено положителна роля не само с приемането на нов Устав и „Манифеста за демократичния социализъм“, а и с относителното проясняване на въпроса „Кой кой е в БКП?“. Отцепването на АСП бе първата конкретна проява на конфликтите сред реформаторите. Те се освободиха от най - безпардонната и алчна част сред „наследниците“ на живковизма. За съжаление, това проясняване не стигна до широкия състав на партията. Партийният печат не даде място на дискусиата и тя „остана“ в конгресната зала.

Започна „топене“ на партията и откъм лявата ѝ страна. То би могло да завърши с отделянето на достатъчно силна и авторитетна неокомунистическа партия (особено след смяната на името ѝ). Но този логичен процес бе провален поради липсата на желание и готовност сред лицата от висшия ешалон на БКП да започват работата от нула. Не бива да се подценява и факта, че антикомунистическата истерия, рязко набрала сила след 14-тия конгрес, обективно подпомогна среди в БСП, нуждаещи се от консолидацията на ляво-ориентираните избиратели около десетоноемврийците. И до днес не намаляват опитите електоралната мощ на Социалистическата партия да се използва за преследване на тясногрупови интереси и лични амбиции, докато потребностите на електората ѝ остават на заден план.

Кръгла ли бе „кръглата маса“?

Четири години след „кръглата маса“ не може да не се признае, че нейният единствен позитивен резултат (сам по себе си значителен) е запазването на обществения мир в условията на кардинални (по същество революционни) промени, Странното условие за „две страни на кръглата маса“ изключи от „кръга“ на факторите на промяната всички, които не се вписаха в простата

двуполюсна схема „комунизъм-антикомунизъм“. Мечтаната борба на мнения в търсене на истината бе сведена до демонстративна конфронтация, която осигури появата на (едва ли не) два нови „етноса“ - сините и червените. Те вече демонстрират „свои“ ритуали, икономически групировки, героизация на определени лица, дори свой жаргон, песенен и разказен фолклор, специфични форми на обществена изява.

Зад паравана на това противопоставяне, още в неговата начална (и най-емоционална) фаза, „кръглата маса с две страни“ извърши сделка по поделянето на политическата и икономическа власт между неконфронтирани (по същество) групировки. Споразуменията на „кръглата маса“, даващи публичност на резултатите от задкулисни пазарлъци и налагани като решения на безволевото Народно събрание, с нищо не удовлетвори чувството за справедливост на народа. Но те позволиха на парто и бандократи да стартират в новите икономически условия със спекулативната бонификация, дадена им от правителствата на Г. Атанасов и А.Луканов.

Желанията на широка част от обществото, изказвани от различни групи („Равен старт“, „Народовластие“, „Път към Европа“ и др.) за обмяна на парите, за еднократен данък върху имуществото на гражданите и други инициативи със социална насоченост бяха дружно отхвърляни или позорно премълчани от „двете страни на кръглата маса“. Чрез нея по същество бе наложена представата за демокрацията като борба между политическите лидери. Забрави се, че българският превод на тази (твърде олекнала вече у нас) дума е „народовластие“. Вместо него „кръглата маса“, не без участието на представителите на БКП, успя да установи една елитарна псевдодемокрация.

Първи избори, първи провали

Авторитетът на БКП от антифашистката борба, безспорният възход на икономиката, довел до социална сигурност и спокойствие (макар и на относително ниско потребителско равнище), личният авторитет и граждански облик на стотици хиляди членове и активисти на партията бяха капитал, който натежа не малко в изборите за ВНС. Избирателите отпуснаха нов кредит на доверие към партията, въпреки тягостното чувство от ходовете (явни и скрити) да се запазят във властта части от „комунистическата олигархия“, въпреки опитите персоналната вина на корумпирани, недобросъвестни и некадърни членове на висшата номенклатура да се прикрива зад цялата партия (виж бездействието на създадената още на 15.12.1989 г, към IX Народно събрание временна парламентарна комисия по „деформациите и нарушенията“, оглавена от А.Луканов, по-късно - от Р. Сербезов).

За съжаление този кредит много бързо беше пропилян от второто правителство на А.Луканов.

Неспособността на БСП да защити своя президент, и по-късно - да състави действителен кабинет с ясно определени цели и политика рязко намали престижа ѝ. В практическата си дейност партията сама се отрече от ценностите, които декларираше. Предизборната платформа не беше изпълнена не само в принципната си част, а и в „подробности“ (като напр. увеличаването на детските надбавки). В периода на ликвидирането на СИВ, когато нашите предприятия поради свиването на пазарите за суровини и продукцията имаха остра нужда от помощта на държавата, тя, в лицето на правителството на БСП, се дистанцира от управлението на икономиката. Още дълго ще се помни „сполуката“ - празните магазини, опашките, купоните. Правителството вдигна ръце и от охраната на обществения ред - по негово време започна да расте престъпността и се култивира чувството за безнаказаност. Кулминацията на безсилието бе достигната при палежа на Партийния дом и по време на стачката в

Университета. Начинът, по който в крайна сметка това правителство слезе от политическата сцена, създаде у много хора впечатлението, че БСП бяга от отговорностите на властта. Впечатление, ежедневно затвърждавано и до днес.

Започна да става ясно, че някои партийни деятели бързат да превръщат връзките и положението си в пари. Бяха унищожени всички контролни структури. Изчезнаха архивите на КДНК. Беше разрушена Стопанската милиция. Изчезна информацията за смесени фирми и наши задгранични дружества, изчезнаха и техните пари. Прословутото Шесто управление отнесе със себе си в небитието и цялата информация за стопанската и криминална престъпност на висшия партиен и държавен ешалон. Партийни деятели проведеха активни психологически акции по очерняне на органите за сигурност. По същество на тях им беше забранено да работят и зад граница, и в страната. Появи се крупен капитал с неизвестен произход.

Всичко това в съзнанието на хората се свърза в едно - червените перат пари, искат да превърнат държавната собственост в лична. Основания за това даде и един от последните актове на правителството на А. Луканов - за премахване на държавния контрол върху дружествата с български капитал в чужбина (353 броя по данни от 1991 г.). Това разпореждане бе отменено едва в края на 1993 г.

Психологическият натиск

В този период партията демонстрира пълна безпомощност и стъписване пред обвиненията в колективна вина. Председателят на комисията по вината Д. Ананиев стигна дотам да признае „доктриналната обремененост“ на БСП, а партийният орган - да публикува на първа страница това мнение, преди да е обсъдено и отхвърлено от ВПС. (Тезата за доктриналната обремененост не се появи случайно. Нейната цел беше да оневини персоналните виновници и да ги представи като честни изпълнители на една погрешна доктрина.)

На БСП беше натрапено чувството, че тя е една самотна партия, с която никой не иска да прави съюз. Действително традиционните леви партии, в т.ч. и БЗНС „Н.Петков“ (възстановени след 40-годишно прекъсване), както и някои новосформирани, в първите месеци след 10 ноември дадоха дори тон на антикомунистическата фразеология. Но поведението на много от тях във ВНС, работата им по Конституцията по същество представляваше добра основа за постепенно формиране на една широка гама от взаимодействащи си леви партии и за подготовка на предизборен съюз. За съжаление, БСП не прояви политическа зрялост и воля да участва в процеса на реструктуриране на политическото пространство. Хладно, понякога високомерно тя наблюдаваше грешките на своите потенциални съюзници, конфронтацията между лидерите им и „размиването“ на техния членски състав и електорат. Заедно с това партията търсеше съюз с понякога случайни и дори несериозни формирования (напр. с Християн - републиканската партийка на К. Аджаров). В този период, а и до днес голяма част от ръководството на БСП не осъзна, че най - важното за партията е да бъде съюзник със своя народ, а не съюзник с някои партии за сметка на или дори срещу народа си.

БСП направи много компромиси в името на гражданския мир и националното съгласие. Но в повечето от случаите това беше всъщност съглашателство с лидери на партии или паропартийни формирования от по шепа хора. Това бяха компромиси с декларираните от партията принципи, в противоречие с интересите на огромна част от българския народ. Твърде често такива компромиси (например избирането на Ж. Желев за президент), приети в името на националното съгласие, работеха

на практика за национално разделение. Замяната на политиката с политиканствуване, ясно видяна от народа, силно разколеба доверието на избирателите в БСП.

При такова развитие на събитията следващите избори не можеха да не бъдат загубени.

1.2. Какво всъщност стана?

Част от партийните лидери, тласкани и от собствените си интереси (понякога неосъзнати), бяха прегърнали тезата, че за България няма друг изход, освен свободното пазарно стопанство, което не може да съществува без едра частна капиталистическа собственост.

Но как в страна като България може да се създаде едра частна собственост, когато липсват началните капитали за осъществяване на приватизацията в интерес на едно персонифицирано малцинството? Това би могло да стане само чрез прехвърляне на държавни средства в частни ръце, като се осъществи един дълбоко престъпен по своето съдържание замисъл - създаване на частни капитали не на базата на труда, а чрез отнемането на такива от държавата.

Технологията на този грабеж е твърде добре известна, но той започна да се осъществява при управлението на социалистическите правителства и при мнозинството на БСП във ВНС. Постепенно от тясно олигархични действията в тази насока се разшириха и сред част от партийните и стопанските дейци от средния ешапон (и още продължават). Наблюдаваното странно бездействие към масовата стопанска престъпност бе съчетано с активни действия по ликвидирането на всички органи за контрол. При това разграбването на държавната (по същество общонародна) собственост и превръщането и в частна бе прикривано с бурно раздухване на синьо-червеното противопоставяне и гръмки приказки за създаването на т. нар. „средна класа“.

В имуществено отношение мнозинството български граждани бяха по същество средна класа и бе необходимо твърде малко преразпределение на общонародната държавна собственост в полза на мнозинството - за да се осъществи един ляв преход към социално пазарно стопанство (така, както в по-голяма или по-малка степен това се извършва в Словакия, Чехия и Полша). Но използвайки някои от исканията на МВФ и кредиторите по външния дълг, с помощта на неолибералите от СДС и БСП, чрез „незаменимия“ проект Луканов - Ран се отиде към разграбване на това, което бе изградено в продължение на 45 години. Тръгна се към преразпределение в полза на едро-капиталистическа прослойка, чието формиране започна от членове на „комунистическата“ олигархия; залавяни и незаловени грабителите от обслужващата сфера на „развития“ социализъм; на привилегированата нова политическа каста и някои благодетелствувани от реституцията бивши собственици. В името на съхранение и умножение на личната си, и вече частна собственост, парламентарната група, на БСП направи показателен компромис: нейните членове по същество приеха гласувания от тогавашното мнозинство антисоциален закон за реституция, чрез който се създаваше и се създава един паразитен капитал, неспособен да се бори за национално възземане и народно добруване, но твърде удобен за акулите на транснационалните монополи.

Опитите на стотици хиляди предприемчиви (или просто притиснати от безработицата) българи да започнат от нулата създаването си като „средна класа“ системно се провалят с обединените усилия на държавната машина и изкуствено създаваното монополно положение на новите капиталисти.

Поради бездоказателно налаганата идеология за „свободната пазарна икономика като „единствен спасителен вариант“ българските правителства след 10.XI.1989 г. престанаха да изпълняват своите задължения на разпоредители с държавната собственост, т.е. престанаха да я управляват. Заедно с това те сами решиха и че не носят никаква отговорност за неудачите, които създаваха. Широко лансираната от тях максима, че всяко предприятие трябва да се оправя само, се разминава с опита на всички държави в състояние на криза, когато именно държавата се явява най-активният дори единствен фактор, осъществяващ реструктурирането на икономиката и нейното съживяване.

Преследвайки задачата за приватизация на всяка цена, в България се намериха демагози, които издигнаха тезата за демонополизация и я използваха за разрушаването на Балканкар, Винпром, а наскоро - и на българския тютюнев монопол. Това са хора, които великолепно знаят, но премълчават, че една от главните икономически цели при създаването на Общия пазар бе изграждане на общо пазарно стопанство, в което да се конкурират големи предприятия от отделните страни, а не раздробяването на мощните структури заради самоцелното премахване на монопола. А що се отнася до икономически структури с основна цел износ на собствената продукция, то те целево се създават мощни, достатъчно големи, за да могат да пробият на чуждите пазари (виж дейността на японското Министерство на промишлеността и търговията или износа на американско зърно за СССР). Просто тези големи предприятия у нас трудно можеха да бъдат приватизирани незабелязано, докато точно това можеше да бъде осъществено чрез тяхното раздробяване. По този начин разрушението на националната икономика достигна размери, които карат хората да смятат, че то представлява обмислена акция срещу България, изпълнявана от шепа национални предатели.

1.3. Какво става?

Разгрома на българското селско стопанство като целева акция, предприета от правителството на СДС, е също национално предателство. България се измъкна от ниско продуктивно и неефективно селско стопанство чрез кооперациите, а ТКЗС-тата бяха масовите производителни кооперации в българското село.

Изклани са племенните стада, унищожени са хибридните сортове, разграбена е селскостопанската техника, раздробена е земята. При активна работа за възстановяването на селското стопанство ще са необходими поне две десетилетия, за да може България да се върне на нивото от 70-те години. За съжаление БСП не само не попречи на това унищожение, но и участва в приемането на закона.

Развитието на една държава е немислимо без развитие на *научно-техническия ѝ потенциал*. В този смисъл България е изправена пред катастрофа. Рязко са съкратени (не само в абсолютен смисъл, а и като процент от националния доход) разходите за наука и образование. Закрити или рязко съкратени са редица институти, осигуряващи и осъществяващи технологичното обновление на промишлеността. По данни на Съюза на учените от 1990 г. досега научната общност в България е намаляла 6 пъти (!). Много водещи специалисти напуснаха страната, а хиляди други бяха изхвърлени от науката.

Плачевно е състоянието на българското образование. Силно са осакатени и политизирани образователните програми. Отричат се цели периоди от българската история и култура, насажда се национален nihilизъм.

Българската култура е в състояние на клинична смърт. Унищожават се и бъдещето ѝ. Закрити са детските школи по изкуства, предзагиване са повечето читалища. Няма сгради за Музикалната гимназия, Националната гимназия за древни езици и култура.

„Новата духовност“

След политически конюнктурната и лекомислена раздяла с *материалистическия светоглед и с научния атеизъм* в България масово се разпространяват възгледите на всевъзможни религиозни секти. Този факт сочи, че в условията на идеологически плурализъм и фактически идеен вакуум младите хора остро се нуждаят от нетрадиционни идеи. Вместо да им ги предложи (в контекста на конфронтацията „сциентизъм - антисциентизъм“), БСП с трогателен наивитет се включи в хора на клерикализма с примитивния припев колко „привлекателно“ било източното православие. Намериха се и „експерти“, доказващи „кръвното родство между социализма и християнството“. (Тези „експерти“ нямат и представа за съществуването на същото и дори на още по-близко „родство“ между исляма и социализма и дори не подозират, че чрез проповядването на такова именно „родство“ се налага ислямският фундаментализъм!)

Българските социалисти не оспорват историческите приноси на православната църква за възникването и консолидирането на нацията. Нещо повече: изразяват открито своята благодарност за тази нейна някогашна високопатриотична мисия. Но те следва да осъзнаят, че в края на ХХ-тото столетие *изкуственото реанимиране на религиозни доктрини* би могло да доведе през ХХI век до верските изстъпления на Средновековието. И Българската социалистическа партия ще бъде принудена да поеме своята отговорност наравно с известните и непрестанно роящите се други мюсюлмански, християнски и пр. „демократични“ формации.

Но още днес тази тенденция към реклерикализация на обществения живот (в която на страната на източното православие лекомислено се включва и БСП), води пряко не само към поредна идейна лутаница (включително и спрямо съмнителните религиозни секти), но и към девиантни прояви като наркомания, проституция, обществена апатия и тотално социално отчуждение на младежта.

А българската младеж днес боледува.

Прочее, известно е, че БСП засега до голяма степен запазва членската си маса, но предимно благодарение на възрастните хора, емоционално свързани с идеите на своята младост, които не рядко само по инерция все още се асоциират с БСП. Когато това поколение си отиде, с него ще си отиде и БСП, ако не успее да привлече младежта. (Между другото, подвластни на личните си интереси, някои лидери на БСП съзнателно търсят разцепление в и без това твърде малобройните младежки организации със социалистическа ориентация. По този начин се подхранват нездрави лидерски амбиции и се деформират представите на младежите за политическата дейност. За жалост, неколцина от младежките лидери вече са негодни за друго, освен за интриги.)

Непоследователна, конюнктурна и дори безотговорна е политиката на БСП и *по етно-националния проблем*. Тя се нуждае (и в друго издание на СИГАП ще бъде подложена) на специален анализ. Мимоходом могат обаче да бъдат отбелязани основните пропуски и не благополучия:

-стъписване пред етноцентризма, обхванал страната след Пленума на ЦК на БКП от 29 декември 1989 г.;

-„загърбване“ на традиционния за левите сили интернационализъм и конюнктурни концесии на десния национализъм;

-липса на загриженост за съдбата на потомците на насилствено ислямизирани в миналото българи (т.нар. „помаци“);

-пълна неяснота по т.нар. „македонски проблем“.

Разочарованието от дейността на парламентарната група

Поради наличието на различни фракции в парламентарната група на БСП (ОСД, ГОР и др.), както и неизяснени отношения между групата и Висшия партиен съвет, от една страна, и депутати и избиратели - от друга, възникват различни *центрове на формулиране и прокарване на решения.*

В много от случаите поведението на ПССД в залата на НС е неадекватно и в известен смисъл дори фрапантно. Не става дума само до проблема за подбора на изразни средства от парламентарната група, която не само оставя впечатлението за защита главно на лични и групови интереси, но все повече убеждава страничните наблюдатели, че не е свързана с интересите на електората си. Например, (1) депутатите напуснаха демонстративно Парламента, когато там бе поискан имунитета на А. Луканов, но дори не помислиха да излязат от заседателната зала поне в един от следните случаи:

-при гласуването на закона за приватизацията, лишил българите от възможността да участвуват в процеса на преразпределяне на собствеността;

-при гласуването на закона за земята, представляващ безпрецедентен акт за ликвидация на българското земеделие и животновъдство;

-при гласуването на реституционните закони (в предложението анти-социален вариант);

-при гласуването на антидемократичните поправки в Кодекса на труда;

-при гласуването на закона за лишаване от пенсии на лица, работили в партийния апарат на БКП...

Същевременно, (2) те допуснаха да бъде приет един маккартистки дискриминационен закон (т.нар. „Панев“), съпротивата срещу който би могла да обедини 80% от академичната общност. При гласуването на бюджетите не проявиха необходимата грижа за образованието, науката, културата. И всичко това - на фона на скандално увеличените разходи за издръжка на Народното събрание, Министерския съвет и Президентството, гласувани с участието и на БСП.

Впрочем, социалистическите народни представители проявиха изключително „добър“ вкус и по индексването на депутатските заплати; оказаха се едва ли не инициатори на Закона за депутатските пенсии (ВНС); приеха без всякакво неудобство депутатските мерцедеси; нито за секунда не се усъмниха в правомерността на привилегиите от страна на новите правоимащи (като напр. ползуването на почивни станции на цената на студентските мензи)...

2. ДВЕТЕ „ПОДПАРТИИ“ и ДЕРИВАТИТЕ НА „МОНОЛИТНАТА ПАРТИЯ“

2.1. Неотшумяли препирни

Изключителната заслуга на БСП е, че в този сложен период успя донякъде да запази влиянието си сред народа и голяма част от членската си маса. В този смисъл тя постигна нещо, което не успя нито една от бившите комунистически партии в източноевропейските страни. Но в същия този период БСП изпадна в тежка идеологическа криза, в каквата впрочем изпадна цялото световно ляво движение. Това доведе до неяснота, продължаваща и до днес - що за партия е БСП, чии интереси изразява.

Като че ли се оформиха четири идеи. Едната се свежда до тезата, че социализмът бил безперспективна работа (по същество нейните радетели се опитват да превърнат партията в ляво-либерална). Втората вижда като възможна алтернатива на развитие социалдемокрацията. Третата, изразявана от една немалка част от членската маса, счита, че провалът на този модел на социализма се дължи главно на персонални грешки и че е достатъчно те да бъдат поправени. Всъщност и трите мнения не отчитаха, че в устремното си развитие светът е станал друг. Само една четвърта група преценяваше, че трябва да се търсят нови пътища, но запазвайки партията като социалистическа.

Сблъсъкът между тези становища за съжаление много често се изразяваше не в задълбочени сериозни дискусии, а в борба между личности и се представяше (не съвсем безоснователно) от масмедияте като борба за власт.

В партията се наблюдават тежки проблеми. Тя практически се топи, и то не защото хората не споделят социалистическите идеи. Причините са други.. Първата е споменатата вече неадекватност на практическото поведение на БСП с декларираната ѝ социалистическа насоченост. *Втората* е изолирането на партийното ръководство от членската маса и симпатизантите на партията. Напълно са разкъсани връзките партийни организации - партийно ръководство. Политическите решения се изработват в един изключително тесен кръг и се представят като решения на партията, които ръководството не винаги си прави труда да „сведе“ до членската маса. Обратна връзка напълно липсва. По същество днес ръководството на партията в изработването на своята политика е по-малко зависимо от мнението на ППО, отколкото по времето на Тодор Живков. Хората се чувстват ненужни. Партийните събрания се оказват до голяма степен безсмислени, провеждат се все по-рядко и с все по-малка посещаемост. Поведението на БСП все повече е като на една малка електорална, а не масова партия от членски тип.

Политическата практика показва, *че в момента зад името БСП могат да бъдат различени поне две „партии.“*

Едната „партия“ е от членски тип и има около 400 хиляди члена. Те водят някакъв свой организационен живот - провеждат събрания, обсъждат политическите събития и формират свое мнение по текущите и перспективните проблеми на обществото. Тази „партия“ има „островна“ структура (отделни основни организации, клубове и федерации), няма централно ръководство, и в

редица общини няма даже и общинско ръководство. Тя няма свой печатен орган и трудно може да публикува в съществуващите медии.

На тази „партия“ обаче се вменява колективна вина за цялото наследство на БКП, за последствията от решенията и действията на великите сили (от Ялта и Потсдам, през студената война и СИВ до международния тероризъм и наркотрафика), и дори за негодността на новите демократи да управляват страната, бездействието на сегашното Народно събрание и упадък на икономиката и държавността на България.

Тази „партия“ не е допусната до участие в борбата за централната власт в страната. Тя може да влияе най-много до кандидатурите за общински изборни мандати, но няма възможност да формира политика даже и при спечелено мнозинство в местни избори. Поради това тя не може да защитава интересите дори на своите членове, камо ли-тези на обществото, освен със средствата на „дисидентството“ - прояви на съчувствие, мълчалива солидарност и влияние върху общественото мнение чрез личните усилия на нейните членове.

Масовостта на тази „партия“ и позволява да работи чрез своите членове в синдикалните и другите масови организации, да разширява контактите си с членския състав на другите леви партии и да активизира една масова автентична левица. Но не го прави. Липсата на ръководство, способно да я активира, се оказва главната пречка за изявата ѝ в политическия живот, както и за легитимирането ѝ в международните леви среди.

Логично е да се очаква, че тази „партия“ не може да се задоволи с изолирането си от властта и ще предприеме енергични усилия за създаване на собствено ръководство и пълноценно конституиране като партия не само с отговорност за миналото, но и с реални права за участие в обществения живот.

Втората „партия“ е от електорален тип. Тя обхваща тесен кръг - реформаторското крило на „комунистическата“ олигархия, част от Висшия партиен съвет и някои от фракциите в парламентарната група на БСП (напр. ОСД и ГОР). Подкрепя се от числено неуточнен (вероятно - ограничен) брой ЛИЧНО свързани с тях бивши партийни членове, които се стремят да участват във формирането на зараждащата се прослойка на спекулативния капитал.

Тази „партия“ не е публикувала устав, не афишира своя състав и структура, едва ли оставя документни следи от организационния си живот. Тя също няма свои средства за масово осведомяване, но експлоатира както в. „Дума“, така и други ежедневници. Понастоящем тя има силна позиция в политическата власт и ще полага всички усилия да я укрепи и разшири при следващите избори. Главният неин интерес е оставане във властта (главно в парламента), с оглед материализиране на позицията и в капитал.

По същество тази „партия“ наложи в българския политически живот схващането за десния характер на реформата и неговото практическо осъществяване. Експлоатирайки лявата фразеология, и не допускайки дори левоцентристки практически стъпки, тя манипулира голямата, масовата партия и нейните симпатизанти. Тя не се притеснява от топенето на БСП. Членовете ѝ хранят надеждата, че при всякакво намаляване броя на депутатите на БСП те пак ще бъдат между избраните. Накратко, за тази „партия“ организираният членски състав е опасен, защото тя се нуждае само от анонимен електорат, а

не от персонифицирани партийни членове, които - за разлика от електората - могат не само да избират, но и да отзовават!

Вероятно тази „партия“ ще се опита да превземе предстоящия конгрес на БСП. Едната линия ще бъде чрез формиране на делегатските листи (чрез задействане на клановите обвързаности). Другата линия - на максималната демагогия - ще бъде използвана непрекъснато. Още сега, преди конгреса, тя се очертава от започващия вече процес на „самокритика“ и „критичност“ със задна дата към явления и действия, които бяха отминати със срамно мълчание. По време на конгреса ще се води борбата за ръководството на БСП, а след него - за листите за парламентарни избори и съдържанието на избирателния закон. Целта ще бъде за тази формация да се осигури максимално присъствие в парламента чрез гарантиране на мнозинството от гласове на левицата и почти всички нейни места в пленарната зала, като бъдат лансирани пропорционална изборна система и строг централизъм при формиране на листите.

2.2. Кому „Дума“ дума?

Може би има и трета „партия“ - тясна група от и около редакцията на в. „Дума“. Тя няма ясно изразена организационна структура, но води динамичен неформализиран организационен живот и разполага с ежедневен вестник. Нейният обособен елитарен характер силно напомня дисидентските клубове от 1989 г. с демонстрираното дистанциране и често менторска позиция. (Достатъчен пример в това отношение е публикуваният собствен проект за програма на БСП).

Тази „партия“ е обединена от интерес главно към интелектуално и публицистично самоутвърждаване. Нейното участие в борбата за власт е подчинено предимно на стремежа да си осигури трибуна като основно средство за самоизява.

Развитието на в. „Дума“ като масов вестник не само на Българската социалистическа партия, а на цялата демократична левица, както до известна степен и на политическия център е факт, чието значение не бива в никакъв случай да се омаловажава. Същевременно обаче тази промяна в характера на вестника създава сериозни проблеми във вътрешно-партийния живот на БСП.

Анализът показва, че в последно време „Дума“ се очертава предимно като редакционен, а не като партиен вестник. На неговите страници:

- не може да се намери информация за вътрешния живот и дейността на ОПО, клубовете, федерациите и общинските съвети на БСП, а камо ли за действията на социалистите в ежедневието, за техните възмущения и тревоги;

- „Дума“ не е трибуна на партийното ръководство и негов рупор към социалистите от страната, не дава информация за работата на ВПС и подхода му към проблемите на партията и обществото. (За сравнение дори интервютата с председателя на БСП за последната календарна година са толкова на брой, колко - то са и тези с ръководителите на Нубийската партия.);

- На страниците на вестника не се отразява нито убедително, нито достатъчно работата на социалистите в парламента;

- С изключение на ОСД „Дума“ не предлага трибуна на нито едно идейно течение или платформа в БСП. Идейната дискусия (и не само между теченията) липсва изобщо като принцип в

редакционната концепция, като че ли тази партия не може да предложи, читателската аудитория не е дорасла да разбере или пък обществото не се нуждае от идеи;

- Позицията по етнонационалния проблем, прокарана във вестника, не се различава принципно от тази на „Работническо дело“ от лятото и есента на 1989 г. Етноцентризмът, етнофобиите, етнопопулизъмът и др. „деривати“ на десния национализъм контрастират рязко с иначе ляво-центристката генерална концепция на изданието.

Очевидно потребността от масов ляв вестник в нашето общество не може да се пренебрегва. Но решение, което удовлетворява тази потребност, пораждайки друг съществен информационен проблем на БСП, е ниско ефективно и поради това нетрайно.

Вероятно предстоящият партиен конгрес ще обсъжда различните аспекти на партийния печат и публицистичната дейност като цяло. Тук влизат въпросите и за автономността на редакционните концепции, и за публицистичната активност на партийното ръководство, и за броя и характера на изданията на БСП (особено на фона на броя на изданията, обслужващи или гравитиращи към политическите му опоненти).

3. ТЕЗИСИ ЗА ОЦЕЛЯВАНЕ

В момента пред България с цялата си острота стои въпросът за нейното ОЦЕЛЯВАНЕ. Ако не се съживи икономиката, ако не се възстанови селското стопанство, СТРАНАТА ЩЕ ЗАГИНЕ ДНЕС. Ако не се осигурят образованието, науката и културата, ТЯ ЩЕ ЗАГИНЕ УТРЕ.

Разочарованието на хората е огромно. Те все повече започват да не вярват на никого и на нищо. Участието на избирателите в частичните избори през последните месеци е повече от показателно. Но поради общите световни тенденции за движение наляво и разочарованието от досегашния път на развитие, свързано с връщането на капитализма, БСП има вероятност да спечели изборите. Ако обаче БСП отново излъже доверието на народа, това ще означава катастрофа за съществуващата политическа система и за България.

Задачите, които сега стоят пред БСП, са две: изясняването на собствените и идейни позиции с оглед нейното място в дългосрочното развитие на страната, и конкретните усилия за оцеляването на България днес.

За да остане в политическия живот, партията трябва да започне със себе си. Ясно е, че това съществуване на две и повече „партии“ под името БСП, различаващи се по своите социални позиции, ще постави под въпрос влиянието на социалистическата идея в политическия живот у нас. За да се сложи край на вътрешно-партийната криза, трябва да се гарантира реална демокрация във вътрешния живот на партията, което означава:

1. Поне половината членове на ръководните органи на БСП (включително и централните) да бъдат пряко делегирани от ОПО.

Това ще даде възможност при разминаване на позициите членове на ръководните органи да бъдат незабавно заменени с други;

2. Без отлагане да се въведе практиката на вътрешнопартийни допитвания по основните въпроси на партията и страната (преди да се взимат политически и законодателни решения);

3. За съставяне на депутатските листи задължително да се провежда вътрешно-партиен избор по съответните райони. За всяко място да се издигат поне по двама кандидати на партията;

4. Финансирането на партията да се осъществява само с явни средства. Това означава, че депутатите на ПССД трябва да внесат незабавно законопроект за бюджетно финансиране на партиите.

Тези предложения ще срещнат съпротивата на членовете на втората „партия“ в БСП. Те, които твърдят, че са истински демократи, ще започнат да обясняват как „обикновените“ членове не са дорасли да решават съдбовни за страната въпроси, ще заплашват с разцепление. Но тези мерки трябва да се вземат, за да се даде някакъв шанс на БСП да оцелее като масова партия, изразител на интересите на широки кръгове от обществото.

Само така БСП може да откликне на масовото олевяване на общественото съзнание, да оглави недоволството на голямата част от народа и да му покаже алтернатива на сегашния път на развитие. Това ЗАДЪЛЖИТЕЛНО ТРЯБВА ДА БЪДЕ АЛТЕРНАТИВА, а не корекция на сегашния път.

Трябва да се разбере, че посоката на провежданата реформа е погрешна. Въпросът не опира само до некомпетентност на досегашните правителства, а до невъзможността да се извърши реформа, противоречаща на общите световни тенденции.

В кои области сега провежданата реформа противоречи на тенденциите?

1. В света се извършва окрупняване на производството и на финансовите институции, докато в България под девиза за демонополизация се правят опити за обратните процеси.

2. Световните тенденции в селското стопанство от дълги години са към окрупняване на земеделските масиви и налагане на принципа „Земята на тези, които я обработват“. В България е точно обратното.

3. В света съществува стремеж да се стимулират работниците чрез участие в управлението на предприятията. В България те се извеждат от управлението.

4. Тенденцията за демократизиране на собствеността чрез акционерно участие у нас е заменена с лозунг за създаване на едра капиталистическа собственост.

5. Глобалните геополитически интереси и мултинационалният контрол на световните пазари практически потвърждават отжи-вяването на традиционния модел на пазарната икономика и илюзорността на провъзгласения принцип „Песе фер“, който отдавна намери естествен завършек в правилото „Големите риби изяждат малките“.

6. Държавното регулиране в света е основен двигател за излизане от кризите чрез активна инвестиционна политика и гарантиране на потребление над определен допустим минимум чрез осъществяване на трансферни плащания. (А ние се отказахме от регулиращите функции на държавата, и то в момент на криза).

7. Развитието на собствена научна база е единствения възможен път за създаване на модерна мощна икономика. (При нас се рушат съществуващия научен потенциал и образователните структури.)

8. Световната тенденция на движението на капиталите е в посока към пазарите. България, без да може да се прояви като пазар, разчита на инвестиране на чужди капитали.

9. В света има криза на представителната демокрация и стремеж за въвеждане на пряка демокрация. В България не е проведено нито едно допитване, референдум или плебисцит, и то в периода на решаване на фундаментални обществени въпроси.

Всичко това показва, че изборният у нас път *противоречи на световните тенденции* и е естествено, че той се проваля и ще се проваля непрекъснато. Проблем на много партии в българския политически спектър е, че те не могат да предложат други решения. Проблемът на БСП е, че общата световна криза в лявото движение е криза и на БСП, и тя се поддава в голяма степен на лозунги, идващи отвън, вместо трезво да ги преосмисли.

Затова главната задача днес е **ОЦЕЛЯВАНЕТО НА НАШАТА СТРАНА**. Това означава при съществуващите форми на собственост, при съществуващата икономическа обстановка да се намерят адекватни решения, водещи към стабилизация и спиране на по-нататъшната разруха.

За генералните промени у нас - смяна на формите на собственост, отработване на пазарното (или смесеното) регулиране в икономиката, реформите на структурите и дейността във всяка област е нужно **ВРЕМЕ**. За да се разруши дотук, ни трябва цели четири години. Едва ли за предстоящото изграждане ще са ни достатъчни само четири. И през тия години е нужно да оцелеем физически и духовно, без да бъде допусната по-нататъшна деградация - икономическа, социална, морална или национална.

Достойнството на политиките изисква в този труден момент да признаят предбългарския народ, че не можем да разчитаме на помощ от вън, че трябва да се справяме сами. Тяхната гражданска отговорност ги задължава да осъзнаят, че никой от нас не може да изплува сам, а трябва да обединим усилията си.

Без претенция за изчерпателност, като неотложни мерки за оцеляването на България ние виждаме:

1. Задължително създаване на цели, а не произволно кър-пен, бюджет, който да гарантира:

- оцеляване на социално слабите,
- съвременен и достъпен здравеопазване,
- стабилизиране на българската наука и образование;

2. Разработване и провеждане на дългосрочна анти-инфлационна политика;

3. Приемане на принципно нов закон за собствеността, устройството и ползуването на селскостопанските земи.;

4. Запазване на държавната собственост върху горите, земите от горския фонд и построеното върху тях;

5. Утвърждаване на преференции за българските стоки на нашия пазар и ограничаване достъпа на некачествени стоки;

6. Възстановяване на силния държавен контрол по стандартите и качеството на стоките и услугите без оглед на произхода им;

7. Постепенна приватизация в името на мнозинството чрез трансформиране на държавната собственост (там, където е възможно) в акционерна собственост на трудещите се. На мястото на ликвидаторите да дойдат комисии за запазване и развитие на производството в преходния период на структурни реформи;

8. Създаване на държавна инвестиционна банка и провеждане на активна инвестиционна политика в интерес на запазване и развитие на производството;

9. Създаване на закон за държавните предприятия, който да гарантира равнопоставянето на държавната собственост със частната, и по-конкретно да осигурява пряка заинтересованост на работниците от икономическите резултати на производството, участието им в ръководството на предприятието и съчетаване на техния личен и на държавния интерес относно реинвестициите за икономическият им възход. (Това би могло да стане на базата на холдингови структури на организация на държавната собственост);

10. Приемане на законови мерки за подкрепа на кооперациите, което означава определени облекчения и подпомагане по кредитен и банков път;

11. Възстановяване на Министерството за външна търговия и провеждане на активна държавна политика за осъществяване на търговски контакти. Приемане на закони за стимулиране на износа;

12. Активна балканска политика за създаване на обща търговско-икономическа зона: " Единни Балкани - в единна Европа " - това е дългосрочната, перспективна и реалистична цел. Провеждане на Балканска конференция с цел формулиране на общите за всички балкански страни интереси, възможностите за тяхната защита, за да могат балканските страни в минимална степен да зависят от решения извън тях.

13. Утвърждаване на пряката демокрация. В този смисъл БСП е длъжна да се бори за започването на и утвърждаването в политическия живот у нас на преките форми за волеизявление на масите. И сега е реално по инициатива на БСП да се провеждат общонационални и местни референдуми и плебисцити по всички по-крупни въпроси, засягащи страната, както и по местните проблеми;

14. Спешно да се реши болният за обществото въпрос за намаляване на престъпността и гарантиране на живота, достойнството, собствеността и спокойствието на гражданите. Това може да стане само с активни действия срещу мафията на всички нива - в административния апарат, в полицията, в Министерския съвет, в Парламента, в политическите партии.

Ние смятаме, че въпросът за вините и отговорностите на БКП трябва да бъде оставен на съда на историята, а за вината на отделни личности - на съдебните власти (но не като политически

процеси). Що се отнася обаче до отговорността на БСП за развитието на обществените процеси през последните четири години - задача на предстоящата предконгресна кампания и особено на конгреса е да установят дух на задълбочен анализ и трезва критика, който да ориентира партията към автентичните задачи на демократичната левица в българските условия;

БСП има реалните шансове да коригира политическото си поведение и постепенно да обърне общественото мнение в своя поддръжка. Но трябва да прояви политическа воля и отговорност на равнището на тежката ситуация. Нужен е кураж за раздяла с неолибералните тенденции и носителите им, колкото и авторитетни да са те.

Голямата цел на най-значителната българска партия не може да бъде властта на всяка цена, а осигуряването на такова развитие на обществените процеси, което в края на краищата ще доведе до задоволяване на основните жизнени потребности на всички български граждани.

За да бъде демокрацията действително народовластие!